

U času, dok svjetska štampa piše o približenju Francuske i Italije, le o potrebi približenja Jugoslavije i Italije, iz Julijske Krajine dolaze strašne vesti o novim političkim umorstvima. Između Italije i Jugoslovena ponovo je sve dublji...

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

FRANCUSKA, ITALIJA I JULIJSKA KRAJINA

Francuski ministar vanjskih poslova g. Laval oputovao je sinoć u Rim. To je dogodjaj od velikog značenja. Francuska i Italija žele da se približe. Stvari se ne razvijaju dođuće tako i jednostavno kako se je ispočetka mislilo. Izgleda da g. Laval neće u Rimu postići sve ono što želi, jer ima više stvari koje dijele Italiju i Francusku nego onih, koje ih približavaju. Posljednjih dana opazilo se je kako su velike zaprake tom sporazumu. Još je jednom došla do izražaja jedna stara istina: da se fašistička Italija i Francuska ne mogu naći na istoj vanjsko-političkoj liniji, jer fašistički imperialistički program to ne dozvoljava. Fašistička vanjska politika ima svoje ciljeve, koje Mussolini ne može napustiti ne želi li da likvidira i sam fašizam. Ratička ideologija, ekspanzija, imperij, hegemonija u Srednjoj Evropi, apsolutno pravo na Jadran, aspiracije na Dalmaciju, revizionizam — to su sve bitni elementi fašizma. Da se približi Francuskoj Mussolini bi se morao svega toga odrediti, a on to ne može da učini, jer bi time fašizam izgubio svoje glavne karakteristike. U Parizu loznaku, ali su ipak pokušali da u Rimu pregovaraju, misleći, da će se Mussolini u sadašnjem teškom momentu, naročito s obzirom na lošu vanjsko-političku situaciju Italije i s obzirom na finansijsku nevolju Italije, — pokazati sklonim da popusti u nekim stvarima. Rezultati su medutim nikakvi. Mussolini ne popušta. Njemu bi dobro došlo francusko prijateljstvo, on to prijateljstvo želi, ali on bi htio da do toga dođe na taj način, da se Francuska odreće svojeg pravca i podlegne rimskim namjerama i tendencijama. Mussolini želi, da mu Francuska dade koncesije u Africi, a zatim toga da mu dade i slobodne rute u Srednjoj Evropi. Francuska medutim ističe, da se ona ne može odreći svojih prijatelja, naročito ne Jugoslavije i Male antante. Zato je g. Laval tražio od Mussolinija, da se odreće protuljugoslovenske revizionističke politike, da dade neke garantije s obzirom na sigurnost jugoslovenskih granica, da dade u tom pogledu jednu preciznu izjavu. Nekoliko su dana o tome vodjeni u Rimu pregovori, ali bez uspeha. Mussolini se ne može odreći Madžarske i revizionizma, on ne želi da dijeli upliv u Srednjoj Evropi s Malom antantom, on ne želi da daje izjave o poštovanju Jugoslavije... Jasno je, da Francuska ne može da sklapa s Italijom sporazum kad stvari tako stoje. G. Laval će u Rimu ipak pokušati da nešto učini, da su nađe zato male. Imačak u francuskoj štampi glasova, koji kažu, da će se glavni problemi samo pretresati, a da se o njima neće donositi još zaključci, nego će se odložiti za neko vrijeme... To će se po svoj prilici dogoditi i s pitanjima Srednje Europe i s pitanjem talijansko-jugoslovenskih odnosa. Sve će se vršiti manifestacijama, a rezultat će biti daleko ispod ranijih francuskih iščekivanja. Francuskoj je danas potrebno i to manifestovanje, radi odnosa prama Njemačkoj pred sarski plebiscit i zato Laval i ide u Rim, malar i po male rezultate. O rezultatima putu g. Lava- la govoriti ćemo u idućem broju, dotle će se mnogi stvari bolje razjasniti. Sad želimo da se osvrnemo na jedno pitanje koje nas specijalno interesuje.

Povodom ovih najnovijih pokušaja francusko-talijanskog zbljenja, kao i u ranijim sličnim slučajevima, došla je opet do izražaja jedna karakteristična pojava: ne govori se i ne piše o jednoj od najvažnijih spornih točaka — o pitanju Julijske Krajine. Istina je, oficijelno, diplomatski to pitanje „ne postoji“, ono se ne javlja kao konkretna tačka dnevnog reda, ali je to pitanje jedno od najvažnijih psiholoških faktora u srednje-evropskim odnosima, u odnosu Italije i Jugoslavije, te prema tome i u odnosu Italije i Francuske. Čak i onda, kad bi sve drugo što dijeli Italiju od Jugoslavije bilo s uspjehom likvidirano, kad bi se Italija odrekla revizionizma i svoje politike u Austriji, kad bi se odrekla i Dalmaciji, ako se ne bi riješilo pitanje Jugoslavene u Julijskoj Krajini ništa ne bi bilo postignuto. Kad Jugoslavija i Italiju ništa drugo ne bi dijelilo, dijelio bi ih strašan postupak nad Jugoslovenima u Julijskoj Krajini. To je dovoljno, da između dva naroda živi stalno neraspoloženje. Diplomatski može da se uspostavi prijateljstvo, ali bi medju narodima ostala napetost, a to je bitno. U svijetu, a naročito u Parizu, morali bi mnogo više o tome da vode računa. Jugoslavija nije u revizionističkom taboru i ona ne može da traži danas od Italije ofijelno da se ona odrekne Julijske Krajine, ali Jugosloveni imaju pravo, da se brinu za svoje sunarodnjake i da za njih traže bolje uslove života kad su na dnevnom redu odnosi Italije i Jugoslavije. Sve dok se to ne postigne Jugosloveni ne mogu Italiju smatrati prijateljicom, čak ni kad bi se to diplomatski forsiralo. Diplomatička morati da računa sa tom stvarnošću, jer će u slučaju da predje mimo toga sve ono što bude gradila — gra-

JULIJSKA KRAJINA ULASI SA DVije NOVE ŽRTVE U NOVU GODINU...

ZOPET ŽRTEV FAŠISTIČNE STRAHOVLADE

17-letni dijak Srećko Likar ustreljen od fašistov — Mati konfinirana, a sin umorjen na pragu hiše!

Idrija, decembra 1934. Mirna gorska vasica Vojsko nad Idrijo je na božićne praznike bila pozorište groznega političkoga umora.

Na Božić, ki je praznik miru in sprave, so fašisti ubili na pragu njegove hiše

17-letnega Srečka Likarja.

gojenca petega razreda škofovske gimnazije v Gorici, ki je prišel za praznike v svojo rojstno hišo.

Kdor je poznal prijazno vasico Vojsko, ki leži nad 1000 metrov visoko in kamor so pred vojno tako radi hiteli Idričani in tudi iz bolj oddaljenih krajev prijatelji prirode in planin, je ne bi danes več spoznali, kjer je bil prej patriarchalni mir, ki ga prijetno prekinjala samo naša lepa pesem, vlada danes strah in groza.

V vasi, ki šteje komaj 92 hiš, ki pa so daleč na okoli raztresene, ima že od okupacije leta 1918 dalje sedež močna karabinjerska postaja, ki šteje stalno osem mož. Kakor ne bi to zadostovalo, se je pred dvema letoma nastanila v vasi še fašistična milica z devetimi miličniki. V zadnjem času pa ima stalno bivališče v Vojskem tudi močna patrulja finančne straže, dasi je Vojsko razmeroma daleč od mjele in visoko na hribu. Domačini iz doline, zlasti iz Idrije, pa sploh ne smejte na Vojsko, kajti ves hrib je postal v zadnjem času grozna trdnjava. Povsod so kaverne, predori, vlaške ceste. Nikjer se ne smeš ustavljan, kajti sicer ti preti kazen in zapor.

Edina gostilna v vasi, kjer so se ustavljalii lahko tujci tudi čez noč, je bila staro Likarjeva gostilna, ki jo je po moževi smrti leta 1926 vodila Štefaniča Likar, ki šteje danes 40 let. Po moževi smrti se je v drugič poročila z nekim Kacinom, ki pa je pred dvema letoma tragično preminul pod vinškim sodi na poti iz Gorice. Iz prvega zakona je imela Likarjeva 4 otroke: sedaj 23-letno Valerijo, 20-letno Zofijo, 19-letno Julko in 17-letnega Srečka, iz drugega pa mačio Marijo, ki je sedaj v tretem letu.

Pri njih je med drugimi tudi vedno prenoval trgovski zastopnik Srećko Bajt iz Idrije, kadar se je ogasił po svojih poslih na Vojskem.

Ko so letos spomladji varnostne oblasti začele preganjati Bajta, so tudi Likarjevi prepovedati, da bi mu dala v svoji hiši prenocišča. Pred pol leta je bil Srećko Bajt konfirman in odgnan na otok Ponza. Likarjeva je imela od tistega časa vedno sitnosti z oblastmi.

4. novembra pa so se pripeljali na Vojsko komisar in veliko število agentov iz Gorice. 12 karabinjerjev je obokilo Likarjevo hišo, kjer se je vršila preiskava, ki je trajala do pozne večerne ure. Nihče ni smel med tem v hišo, nihče, ki je bil zunaj (med temi niti najstarejša domača hiši) ni smel v hišo. Štefaniča Likarjevo so agentje peljali s seboj v Idrije, da jo zaslišijo. Ker ni bilo matere drugi dan domov, so se ustreljile njene hčerke za njeno usodo, pos-

sebno malo Marija je bridko jokala, odkar so ji budi možje odpeljali mater. Slo se v Idrijo povpraševal pri sorodnikih, ali se ni morda mati pri njih ustavila Nikjer niso o njej nič vedeli. Pri policijskem komisariatu so jim pa povedli, da so jo gnali uklenjeno v Gorico. Hitele so v Gorico, toda matere niso smeles videti. Čez teden dneva so prejele vest, da so mater konfinirali. Resnično je bila izgnana za dobo petih let na otroke.

Gostilniške prostore so zapečatili, tako da so smeli njeni otroci ostati le v treh sobah lastne hiše. Dejansko so bili vsi pod strogim policijskim nadzorstvom. Dejstvo je, da niso smeles hčerke zvečer po mraku iz hiše in da je bila hiša stalno zastražena.

Za praznike se je pripeljal na dom, kjer je vladala žalost in jok, 17-letni sin, ki pojava hčerka razred Škofovske gimnazije v Gorici. Tudi on je imel v zadnjem času sitnosti s svojimi predstojniki, ki so ga po nalogu prosluge sedanjega goriškega nadškola Margottija s silo hoteli obleči v črno fašistično srajco. 27. decembra zvečer pa se je odigrala grozna tragedija.

Ko je mladi Srećko Likar stal na pragu svoje hiše, je bil zader od fašističnega svinca. Finančna stražnika, ki sta sta pred hišo, sta končala mlado življenje načudnega fanta. O groznom zločinu ni bilo nikjer poročila, celo v domači vasi vladala grozotan mrok.

V MATERIJI JE UBIT FRANC FABJANČIČ

Ubil ga je fašistički terrorist Babuder

Hladnokrvno in nekaznovano ubijanje naših ljudi

Materija 1. januaria 1935. Pred tednom dne se je dogodila v naši miri vasi krvava tragedija, ki je globoko odjeknila po celom našem zasužnjem okraju. Narod je ves zbegao in preplašen; skoraj brez besede iz strahu pred novimi žrtvami.

Prosluli Josip Babuder iz Materije št. 12, star 30 let, ki opravlja že več let službo občinskega sluge in priganjača črnostrajčnikov, je hladnokrvno izpalil na svojega sovačana Franca Fabjančiča, starega 32 let, družinskega očeta 4 otrok, 3 strele iz revolverja in ga na mestu umoril.

Tako je zločinski Babuder, ki je kakor rečeno najzvestejši oproda črnostrajčnikov in že več let vnet prganjač našega življa umoril je le poštenega in zvestega sinu jugoslovenskega naroda.

ga očeta in sina najpoštenejše kmečke družine, kakor tudi zvestega sina našega naroda. Pokojnik namreč ni opustil nobene prilike, da ne bi zbral okoli sebe svoje sovratnike in z njimi zapel našo domačo pese. Morilec Babuder ni mogel pozabiti, da je pokojni vzugajal svoje otroke v maternem jeziku in neprkrito vedno in povsod grajal odpadništvo in izdajstvo morilca. S svojim življenjem je plačal svojo poštenost in narodno zavednost.

Morilec seveda se mirno sprejava še nadalje po naših vaseh in celo baha s svojim dejanjem. Sodnija je uvedla preiskavo, toda morilec kljub temu pričakuje nagrado, katera mu kakor izgleda ne bo izostala, ker umoril je le poštenega in zvestega sinu jugoslovenskega naroda.

diti na pijesku. A pogolovo se ne smije dogoditi to, da se eventualno od Jugoslavije traže i daljnje žrtve u pitanju Jugoslavije pod Italijom. Ona je u tom pogledu učinkila i suviše krvave žrtve. Secko sporazujevanje s Italijom može se zamisliti samo s koncesijama od strane Italije, a nipošto pod cijenom bilo kakvih novih žrlava na račun Jugoslovena u Julijskoj Krajini, na stelu našega emigracije, na štetu našeg nacionalnog ponosa i prava. O tome, kakve bi koncesije imala Italija da dade našoj manjini, ne ćemo govoriti — malo i zato, jer ne vjerujemo da bi ona bila na to sklonja. Ali pretpostavimo, da ona tu sklonost pokazuje: najmanje što treba tražiti bilo bi uvođenje zaštitne manjine po uzoru na onu zaštitu na koju je obavezana Jugoslavija. Ne, nipošto se ne bi smjelo dogoditi, da se članka stvar svrši jednostavno time, da se Italija odreće aspiracija na Dalmaciju, a da Jugoslavija izjavlji, da je nije briga za Jugoslovene u Julijskoj Krajini. To ne bi bila nikakova cijena za našu žrtvu, to su situacije, koje se ne mogu uporedjivati, to je mišljenje naivnih, a ne onih, koji stvari solidno poznaju, realno ocjenjuju. Jedan od takvih realnih političara bio je blagopokonji Kralj Aleksandar, koji je imao u Parizu da tretira i tu našu stvar, u kompleksu pitanja postavljenih prije zamišljenog polaska Barthoua u Rim na pregovore. O tome se nije pisalo, ali je ipak jedan trag te na mjeru ostao u francuskoj štampi. U pariskom »Matinu« je po Kraljevoj smrti napisao diplomatski saradnik Henri de Korab, da je i pitanje Julijske Krajine imalo doći

na tapet prije francusko-talijanskih pregovora...

Kad se o tome govoriti i piše, treba apsolutno voditi računa o nekim osnovnim stvarima, koje su bitne za odnos Italije prema manjinama općenito a prema Jugoslovima u Julijskoj Krajini naročito. Tu opet dolazi u obzir bitnost fašizma, doktrina i principi, državni sistemi in imperialističke pozicije. Fašizam ne priznaje manjine več zbog načela o integralnoj naciji, koja je država, a specijalno ne priznaje jugoslovenske manjine zbog problema ratne, nacionalne granične prema istoku. Ta načela i široko zasnovano assimilacionno praksu Mussolini neće napustiti, to možemo da držimo gotovo sigurnim. Ali to nas uvjerenje ne smije priječavati da u služaju potrebe, u velikim diplomatskim momentima ne nastupimo ipak s našim traženjima. Ako ništa drugo konstatovat će se prava odgovornost. A u sejtoj argumentaciji ne zaboravimo istaći, da i g. Mussolini, ma da ne priznaju naše manjine in naša prava, postavlja prava talijanskih manjina na Malti i u Tunisu kao uslov za prijateljstvo s Velikom Britanijom i Francuskom... Naročito nemojmo zaboraviti ono, što je Mussolini u svom milanskem govoru pred nekoliko mjeseci rekao. U našem prevodu glasi taj dio njegovog govoru ovako:

»Naši odnosi sa Švicarskom su najbolji i takvi će ostati ne samo u bližih deset godina, nego za period, koji se može očekivati daleko duljim. Mi želimo samo, da bude očuvano i ojačano talijansko zadržanje. (im)

janstvo Tesinskog kantona: i to ne samo u interesu našem, nego u prvom redu u interesu i zbog budućnosti Švicarske Republike.

Tako glasi Mussolinijeva izjava o Švicarskoj prema tekstu govoru kako ga objavljajo službena fašistička štampa. Oni, koji su Mussolinijev govor slušali na radiu, mogli su čuti, da je Mussolini rekao umjesto: »Noi desideriamo soltanto...« — »A condizione soltanto...« To znači, da je bio još i kategoričniji. On je rekao da je priznavanje talijanstva Tesina uslov (condizione) prijateljstva sa Švicarskom. Medutim i reluštan njegov govor to isto kaže. Smisao je ostao savsir isti. Jednom riječju: Mussolini je postavio manjinsko pitanje u pravo svjetlo i učinio je izjavu, koja može da nam služi u borbi za slavenstvo Julijske Krajine, u borbi za dobivanje naših nacionalnih prava. Ta izjava Mussolinijeva od najvećeg je značenja i za Jugoslaviju kao državu, zapravo u prvom redu za nju. Kad Mussolini postavlja Švicarskoj takve uslove za prijateljske odnose, svaka druga nacija može s većim moralnim pravom da ih postavi Italiji. Mussolini postavlja kao osnovu prijateljskih odnosa sa Švicarskom začuvanje talijanstva Tesina. Ali on ide i dalje, on traži i »o jačanje tog talijanstva. Ako on ima pravo na takav stav prema Švicarskoj, jednako pravo imaju i Jugosloveni, kad je riječ o Julijskoj Krajini, naročito u ovakvim momentima, kada što je ovaj sada, kad se radi na francusko-talijanskom zbljenju. (im)

39. XII. 1951 11712

DVANAEST MLADIH SELJAKA U ZATVORU ZBOG SLAVENSKE PJEŠME

Margotti ukida sasvim naš jezik u crkvi Zagorje na Pivki, januara 1935. — U zadnje vrijeme nad nama u našim krajevima sprovajaju ovađanje vlasti pojaci teror. Čoviek ne smije više da uopće nigdje progovori riječ u svojem jeziku, jer je inače odmah uapce. U prošlom mjesecu bilo je u našem selu uapšeno 12 mladića zbor toga, što su nevali naš narodne pjesme. Bili su odvedeni u Sv. Petar i tu su imali prvo preslušanje kod komesara javne sigurnosti. Nakon toga odvedeni su bili u Trst, gdje se nalaze još i danas. Teško nam je na srcu a i duši kada vidimo da se naša djeca i naši mladići zbog svoje mile maline riječi i pjesme zatvaraju.

Inače počelo se je nas i na drugi način mučiti. Mi smo do sada imali u našoj crkvi propovijed u našem jeziku, ali prošle nam je nedjelje saopšto naš župnik da od sada neće više propovijed držati u našem jeziku nego samo u talijanskom, jer da je takvo naredjenje dobio od nadbiskupa Margottija iz Gorice. Mi proti ovoj uredbi ne možemo ništa da učinimo, jer smo pod prevelikim pritiskom, ali ako ovađanje vlasti, koliko crkvene toliko i fašističke, misle da će ovim nešto postići, to se na veliko varaju, jer mi svojeg jezika nedamo, a njihovog ne trebamo.

HAPŠENJA RADI POŽARA FAŠISTIČKE ŠKOLE U KRVAVOM POTOKU

Bio je uhapšen i Dušan Šišković, trgovac u Kozini

Brezovica, decembra 1934. — U zadnje vrijeme kod nas se dešavaju čudne stvari, koje nas bacaju u očaj. Kao što je već poznato izgorila je škola u Krvavom potoku. Požar ove škole, koju su zapalili sami fašisti, bio je povod za mučenje nas Slavena u našoj Istri. Zbor ovog požara mnogo je bilo naših ljudi uapšeno. Medu uhapšenima su se nalazili i naša učiteljica i njezin muž, a s njima je bio uapšen i Dušan Šišković, trgovac iz Kozine. Svi su bili odvedeni u Trst, pod sumnjom da su oni kod ovog požara sudjelovali. Bili su zatvoreni 8 dana i svakog su ih dana po više sati preslušavali. Na koncu je dokazano da su potpuno nevinji, pa su pušteni. Istraga se međutim nastavlja i mučenja zbog tog požara traju.

ŠTIRJE MLADI ŠTUDENTI IZPUŠĆENI IZ ZAPOROV

Tragedija naše mladine pod fašizmom.

Reka, 30 decembra 1934. (A g i s). Dne 5 decembra so bili aretrirani v vlaku iz Reke u Trnovo štirje naši srednješolci, dva brata Rebec, Butinar in še neki drugi, za katerega ne vemo imena. Odpeljani so bili, kot smo poročali v koperske zapore pod obdolžitvijo protidržavnega rovarjenja. Ker jim niso mogli ničesar dokazati so jih končno izpustili. Vsi štirje fantje nosijo vidne sledove batin u mučenju in brez dvoma ne bodo nikoli pozabili surovega nasilista fašističnih ječ. Povod njihove aretacije in nasilnemu zasledovanju oblasti je bil slovenski jezik, ki so se ga posluževali v zasebnem razgovoru na poti v in iz sole.

Število političnih kažnjencev

Zenevski urad za statistiko je izdelal za prvih šest mesecev preteklega leta posebno statistiko o političnih kaznjencih na svetu in pri tem ni vstrel Kitajske, Mandžurije in Rusije. Razvidno je, da je bilo obsojenih na svetu 14.077 obožencev na skupno 27.578 let ječe, 89 na dosmrtno ječe in 94 na smrt. Koliko teh odpade na Italijo? — (A g i s).

»POPOLO DI TRIESTE« SE UZRUJAVA ZBOG PISANJA FRANCUSKOG LISTA »ECHO DE BELGRADE«

Trst, januara 1935. — Trščanski »Popolo« donosi bilješku, u kojoj je izražen veliki fašistički bijes zbog toga, jer je francuski list, koji izlazi u Beogradu, »Echo de Belgrade« napisao da Talijani grade visoki zid na sušačko-riječkoj granici da bi spriječili bježanje Jugoslovena iz Istre pred fašističkim progonom. Ta aluzija o progonom upekla je fašistički list i on bijesni.

UZBUNA U PULI ZBOG GLASOVA O UKIDANJU ARTILERIJSKIH RADIONA

Pula, januara 1935. U Puli je zavala veliko neraspoloženje, jer se pronose glasovi, da će iz Pule biti premještena takozvana »Sezione staccata di artiglieria«, pa bi prema tome imao biti otpušteni onaj mali broj radnika, koji su zaposleni u artillerijskim radionama. U Puli se oko Božića i sad početkom nove godine govorilo samo o tome, jer Puli prijeti još veća bleda nego što je sadaj trpi.

VIA MUSSOLINI

To može da znači i »ulica Mussolini« i »ča ili proti Mussolini!« — kako su to i shvatili ovih dana Triestini. Oni su naime pod tablom, na kojoj piše — Via Mussolini — napisali: Meglio oggi che domani! (Boje danas nego li sutra)

IZGON ŽUPNIKA TABACKYJA

Neresnične obdolžitve povod za izgon — Glavni namen: iztrebljenje slovenskega duhovništva

Reka, 27 decembra 1934. (A g i s). V božični številki našega lista smo prinesli vest o izgonu župnika g. Tabackyja iz Trnovega. Da bo ves potek tega dogodka, ki nam kaže kako krivično postopajo cerkvene in politične oblasti z našimi duhovnikami, boli jasen, bomo v naslednjem navedli še nekatere podrobnosti. Kot smo že poročali, so župnika Tabackyja po temeljiti hišni preiskavi, aretrirali in s policijskim avtomobilom odpeljali na reško kvesturo. Tu so mu navedli vzroke, zaradi katerih so izvršili aretacijo. Nasilstvo in politična preganjanja trnovskih duhovnikov so trajala že leta in leta, vedno z navidezno zmago oblasti. Toda klijan tej zmagi so prišli na mesta umrlih in izgnanih novi možje, ki so razumeli potrebe ljudstva in svojo misijo. Eden teh je bil tudi župnik Josip Tabacky. Izmislili so si proti njemu vsemogoče, da bi ga spravili z mesta, dokler niso končno izrabili kot povod za izgon njegov odgovor, ki ga je dal materom 8 decembra na prižnici, ko so ga vprašale, če morajo res pošljati svoje otroke k maši z italijansko pridigo.

Župnik Tabacky, ki pa je staršem odgovoril s prižnico, da nihče ne more ukazovati kam naj gre kdo k maši, ni namreč vedel, da je za isti dan napovedana slavnost fašističnih mladinskih organizacija s službo božjo v bistrški cerkvi, ki naj bi jo opravil kaplan don Marco Mocellin.

Kaplan ni o tem, kot bi sicer moral, obvestil župnega upravitelja, še manj pa seveda ga niso obvestile fašistične oblasti. Tako je po mnenju fašističnih oblastnikov izvenel župnikov govor kot nekako hujšanje proti tej prireditvi posebno še, ker otroci niso prišli niti k slavnostni maši niti k fašistični prireditvi, ki se je vršila v »Casca del ballila«. Ko je župnik povedal merodajnim, da ni bil obveščen in torej tudi ni vedel za to prireditve in slavnost, so mu

odgovorili, da se oni lahko ozirajo samo na to, kar je govoril.

Med drugimi obdolžitvami je bil naveden tudi »uspeh« preiskave, ki so jo izvršili v nedeljo dne 9 decembra v trnovski cerkvi.

Trdijo namreč, da so dobili v zvoniku bombe in letake.

Naivnost te obdolžitve je jasna. Ker župnik Tabacky ni ničesar vedel niti o preiskavi niti o bombah in letakih, se je zelo začudil temu podtikanju. Izjavil je, da bi po zakonu moral piti navzoč, glede najdenih stvari pa je rekel, da so mu jih ali podtaknili ali pa prinesli s seboj. Naknadno pa smo bili obveščeni, da je v nedeljo 9 decembra točno opoldne, ko ni nikogar v cerkvi niti na pokopališču, prišel na pokopališče kapelan Mocellin v spremstvu političnega komisarija in notarja dr. Berdonja, ki je obenem tudi bistriški podešta. Mocellin je odšel v cerkev opazovat, če ni kdo tam, nato so šli vsi skupaj v zvonik ter na kor, kjer so ostali nekaj časa. Vsekakor ne moremo smatrati tega »obiska« v cerkvi kot preiskavo in uradno dejanje.

Vse te ugotovitve na odločno oporekanje gospoda župnika, niso bile vnesene v zapisnik o izgonu, kar jasno dokazuje, da so mu tu hoteli podtakniti, da se Jim seveda ni posrečilo.

S tem je najbolj prepričevalno podana vloga kaplana Mocellina, ki je za vse prej kot za duhovnega pastirja med poštenim ljudstvom.

Tako po preiskavi v cerkvi so na podlagi pridige in te preiskave sestavili obtožnico in jo poslali na reško prefekturo.

Naslednjega dne 10 decembra so, kot rečeno izvršili v župnišču strogo preiskavo, nato pa župnika odpeljali na reško kvesturo.

Tu so ga zasljevali skoraj osem ur, nato pa ga odpeljali v Trnovo. Posamezne hiše v Trnovem so zastražili. Pred župniščem

je bilo več črnostrajenjnikov in detektivov, drugi so bili v veži, tako da je čakalo na ubogo žrtve 12 do 15 stražnikov.

Župnik Tabacky le pri tem dobil samo četrto ure časa z naročilom, naj se pripravi na daljšo pot.

S kakšno vnemo so opravljali ta posel je razvidno iz četrturnega odloga, ki so ga župniku dovolili, da se pripravi na pot. Posmisli moramo, da je štelja njegova fara 24 podružnic in da so prejšnjemu župniku g. Dolencu dali za ureditev in predajo cerkvenih in župniških poslov pet dni odloga. Ko so potem odpeljali gospoda župnika Tabackyja z avtomobilom v Trst, je od tu dalje do Brennerja potoval z vlakom v spremstvu dveh karabinerjev.

V zvezni s prejšnjim poročilom, moramo danes popraviti trditve, ki smo jo prinesli po »Slovencu«, namreč da je bil g. župnik Josip Tabacky izgnan kot poljski državljan iz Nemčije, kar ni res.

POSELDICE IZGONA TRNOVSKEGA ŽUPNIKA

Reka, 27 decembra 1934. (A g i s). Ko je v sredo zjutraj dne 12 decembra, to je takoj po izgonu trnovskega župnika, prišel kapelan Don Marco Mocellin pred oltar, so verniki demonstrativno odšli iz cerkve. Znano je, da je bil župnik Tabacky, kot miren in vesten duhovnik, zelo priljubljen pri faranah. Niegova aretacija in nenadni izgon zlasti pa še, ker je fara ravno pred prazniki ostala brez dušnega pastirja, je vse ljudstvo silno razburila. Vsi vidijo v italijanskem kaplanu glavnega povzročitelja tega zla in ga obdolžujejo kot glavnega krivca za župnikov izgon. Ni čuda, da se je srd ljudstva obrnil proti njemu in že tako mirno s taho demonstracijo v cerkvi, za današnje razmere najbolj učinkovito, izrazilo svoje mnenje in nezaupanje v kaplana.

HAPŠENJA I KONFINACIJE PRAVOSLAVNIH PEROJACA ZBOG MISE ZA KRALJA ALEKSANDRA

Konfinirani su: Lazar Braič, Aleksandar Braič i Nikola Vučetić

Pula, januara 1935. U Peroju kod Pule sada znamo za slijedeća imena: Lazar Braič, Aleksandar Braič i Nikola Vučetić. Ovi su bili zatvoreni dva mjeseca a nakon slavne vječe, odžali parastos. Poljoprivrednici doznačili i odmah zatvorili mnogo ljudi. Doznačili su, to se do sada nezna.

ARETACIJA SLOVENSKIH REDOVNIKOV

Preiskava pri Lazaristih v Mirnu

V pondeljek 17. decembra je policija z velikim aparatom pridrvela na mirenski grad. Doma sta bila od mašnikov samo Skvarča in Mlakar. Drugi trije: Zdravlič, Martelanc in Klančnik so bili na misijonu v Drežnici (ne v Idriji, kakor so pomotoma pravile prve vesti). Policija je hišno preiskala. V zaklenjene sobe odsotnih, so vdrli s pomočjo klujučavnica. Odnesli so razne spise. S seboj so vzel Mlakarja. Zdravlič obveščen o dogodu, je hotel iz Drežnice domov. 18 dec. je šla policija po misjonarje v Drežnico. Dobila je tam Klančnika in Martelanca ter ju odpeljala s seboj v Gorico. V sredo so šli zopet na Grad po Zdravliča ter ga odpeljali. Zdravlič in Martelanc sta ital. držav-

ljana, prvi rojen v ben. Sloveniji, drugi v Barkovljah. Mlakar je rojen na Krasu, a je jugoslovenski državljan. Klančnik Mihail je Štajerc. Prosil je za italijansko državljanstvo, a kolikor znamo, ni dobil.

Lazaristovski superior iz Vidma se je prinzeljal v Gorico poizvedovat, a ni smel govoriti z aretiranci. Kaj je zdaj z njimi še ni znano.

Na Proseku so 24. dec. na božično vigilo arretirali vpokojeno učiteljico gospo Kristino Nabergojevo. Svoječasno je župniku pomagala pri pouku verstva, pozneje se je omejevala na to, da je v cerkvi pazila na otroke. Tudi se je prizadevala za razširjevanje verskih tiskovin. Kam so jo odpeljali ni gotovo. — (»Slovenec«).

Cerkvena in posvetna oblast v borbi proti našemu ljudstvu

Kaplan Mocellin in podešta dr. Berdon nosilca preganjanja

Reka, 27 decembra 1934. (A g i s). Poročali smo že mnogo o novem kaplangu Mocellinu. Zato bi bilo preveč ponovno natraviti njegova dela, ki jih je izvršil v kratkem času v naših krajih, kamor je že samo njegova pojava prinesla mnogo nesreč. Čakamo samo še, da se bo v njem kot duhovniku vzbudila vest in bo sam zaključil to svoje delo, ker ga brez dvoma drugi ne bodo sedaj opozorili na to.

Govoriti pa moramo in se z nekaj besedami obrniti tudi na neko drugo osebo, ki ima v rokah vso posvetno oblast, to je notar in podešta dr. Berdon. Dr. Berdon je sin istrske matere, ki ne zna niti besedice italijanskega. Na trnovskem županstvu se drži že več let, kar je najboljše potrdilo

za to, da izvršuje svojo nalogo v največje zadovoljstvo fašizma. Številna preganjanja zadnjih let in velika nasilja, ki jim je bil on vedno kolovodja mečeo nanj pravluč. V svoje delo je tako močno zaverjan, da se je zmožen zjokati, ako mu kak načrt spodeli. Med ljudstvom je skrajno nepriljubljen. Zato je njegova družba se stavljen le iz fašističnih uradnikov in drugih prisiljencev. Ni čudno torej, če je dobil in našel v kaplangu Mocellinu svojo desno roko, ki mu omogoča, da tako neposredno posega tudi v cerkveno življenje in organizira nasilja tudi preko cerkve. Za izgon župnika Tabackyja si je pridobil podešta gotovo mnogo zaslug in tega brez dvoma naše ljudstvo ne bo zlepa pozabilo.

Svećenik Grilj u Brgudu policijski opomenut I Margotti ga je opomenuo!

Brgud, januara 1935. — Pred nekoliko dana dobio je naš dušobrižnik gosp. Grilj policijski opomeno, u kojoj stoji: ako ne prestane sa hrvatskim pjevanjem u crkvi da će ga izbaciti iz službe. Sličnu je opomeno dobio i od nadbiskupa Margottija iz Gorice.

Kako se vidi naše vlasti sa svom silom nastroje da nas u svakom pogledu unište. Držimo da će i ovome doći jedanput kraj, jer mi znamo da nitedna stvar nije viščna pa neće biti ni ova

PEVCI CERVENIH ZBOROV MORAO BI TI CLANI »DOPOLAVORO«

Gorica, decembra 1934. (A g i s). — Oblasti so razposlale vsem cerkvenim pevskim zborom posebno okrožnico, v kateri pozivajo članstvo, da mora vstopiti v organizacijo »dopolavoro«, ker bodo sicer razpuščeni. Tako je prejel tako okrožnico pretekle dni cerkveni zbor na Vogerskem pri Gorici. Zgleda, da bo treba kmalu za vstop v cerkev fašistične legitimacije. Nidroma, da bo s tem marsikak cerkveni zbor prenehjal z delovanjem.

Pula, januara 1935. Fašistička stampa javlja na pomozan način, da je Benito Mussolini poslao u Istru 300 kvintali brašna da se podijeli gladnjima. »Corriere Istriano« se rasplakao nad dobrotom Dučea, koji misli na Istru i Istrane, da bi im olakšao sudbinu: »onde rendere più legera e più serena la sorte«. Mi bi mesto »sorte« rekli — »morte«... —

PASIVNOST IT

FRANCOSKO-ITALIJAN- SKA POGAJANJA IN JULIJSKA KRAJINA

Ljubljanski »Slovenec« piše na uvodnem mestu:

»Drugo, kar prištevamo med bilne interese naše države, ki upamo, da bodo v francosko-italijanskem sporazumu zaščiteni, je usoda jugoslovanske narodne manjštine v Italiji. Kajti brez ureditve tega vprašanja naše sodelovanje s Francijo in Italijo v Podunavju ni mogoče. Naj se to ne razume tako, kot da bi se mi hoteli vmešavati v notranje zadeve kraljevine Italije, niti da je nam v umu kakšna nasilna spremembra državnih meja, toda to nas ne sme ovirati, da na primeren način in v okviru mednarodnega prava vedno in nova ne postavljam tega vprašanja na dnevni red, dokler ne bo rešeno zadovoljivo za našo narodno manjšino, kakor se ludi Italija ne čuti ovirana, da brani pravice italijanskega prebivalstva v francoski Tuniziji ali da se povsod hvalevredno zavzema za usodo svojih manjšin po drugih državah, četudi tam ne prebivajo kot velike narodne skupine, ampak samo kot začasni priseljeni, kar pa naša manjšina v Italiji meni. Saj Italija osnovnih manjšinskih pravic ni odrekla nemški manjšini v južnem Tirolu. Na sestanku med Mussolinijem in Lavalom bo moralno torej tudi to vprašanje prieti na dnevni red, ako je tema dvema državama kaj na tem, da vrneta mir v podonavsko kotlino in da pridobi za sodelovanje tudi našo državo. Nikomur ne pade na um, da bi hotel Italiji predpisovati, kako naj uredi svojo upravo v Julijski krajini. Smernice za to ji daje naravno pravo samo v mednarodne dolobe o zaščiti narodnih in verskih manjšin, ki itak obsegajo komaj zelo piči količnik pravic, ki jih je človek, bodisi da živi osamljeni ali v narodnih skupinah, dobit od Boga in so ter ostanejo nedotakljiva lastnina vsake človeške biti. Ako imajo državniki resno voljo, da očistijo pola miru — dozaj nimamo razloga, da bi o dobri volji dvomili — potem z vrednim čelom v imenu naše narodne manjštine pričakujemo olajšav, ki bodo dozdanje napetosti kar čez noč lahko odstranile.«

JUGOSLAVIJA NAJ BI SE ODREKLA SVOJE NARODNE MANJŠINE V ITALIJI IN NA KOROŠKEM, ZATO PA BI MUSSOLINI PRIZNAL POTREBO ZBLIŽANJA

»Jutro« od 3. I. poroča:

Kar se tiče odnosov med Italijo in Jugoslavijo, je italijanska teza, da bi se mogli normalizirati s političnimi in gospodarskimi aranžmani

V političnem aranžmanu bi morala Jugoslavija na nedvoumen način priznati italijansko tezo, da v Italiji ne obstaja jugoslovanska narodna manjšina. V italijanskih krogih trdijo, da se ta desinteresem Jugoslavije končno ne bi mogel tolmačiti težje za Jugoslavijo, kakor dejstvo, da bi se z jamstvo avstrijske integralnosti Jugoslavija odrekla dejansko tudi svoji manjšini na Koroškem.

Kar se tiče gospodarskega aranžmana, vztraja Italija na izvedbi netunskih konvencij glede svobodnega naseljevanja italijanskih industrijskih in trgovinskih podjetij v Jugoslaviji, pri čemer obstaja seveda tudi načelo reciprocite za Jugoslavijo v Italiji. Dalje zahteva Italija, da se Jugoslavija v večji meri poslužuje reškega bazena Thaora de Revela, ki ga je Jugoslavija dosegla sabotirala. Končno vztraja Italija na recipročni rešitvi vprašanja sabotažne plovebe na Jadranu, kar pomeni, da bi smeli italijanski parniki v polnem obsegu vršili obalno plovebo v naših vodah in jugoslovenski v italijanskih. Doslej italijanski parniki n. pr. niso smeli prevažati potnikov in blaga iz enega našega pristanišča v drugo naše pristanišče in mi ne obratno med italijanskimi pristanišči.

FRANCUSKA ŠTAMPA O TALIJANSKIM PROVOKACIJAMA S »OSLOBA- DJANJEM« DALMACIJE.

Pariški »Quotidien«, od 28 decembra donosi iz Splita slijedeči izvještaj:

»Jedna bučna manifestacija koja se dogodila v Zadru, talijanskem klinu na jugoslovenskem Primorju, učinila je vrlo nepovoljan utisak kod jugoslovenskog stanovništva v Dalmaciji. Prilikom ove manifestacije federalni sekretar i sekretar fašističke univerzitetiske grupe održali su vatrene govore, glorifikujući borbe koje su vodjene za odbranu jezika i talijanstva Dalmacije. U ovom slučaju radilo se o proslavi 35-godišnjice osnivanja udruženja talijanskih studenata Dalmacije, koja je obavljena u prisustvu prefekta i mnogih predstavnika talijanskih civilnih i vojnih vlasti. Ova manifestacija protumačena je u Jugoslaviji kao akt organizovane provokacije, pošto je talijanstvo Dalmacije samo bajka u službi jednog stranog imperializma. Prijave rata, na 700.000 stanovnika Dalmacije, bilo je samo 18.000 Talijana raštrkanih u različitim gradovima. Danas, poslije aneksije Zadra od strane Italije, jugoslovenska Dalmacija ima samo 3.000 lica koja su opticala za Italiju. Dolazeci poslike maršalske tragedije, manifestacije kao što je ova u Zadru, stvaraju atmosfero koja je slabo povoljna zbljenju.«

POBUNA PAZINSKIH FAŠISTA

Gladna fašistička raja natukla fašističku gospodu
Ogorčeni pazinski fašisti pod specijalnom paskom

Pazin, decembra 1934. Ovih se dana kod nas dogodio jedan teški slučaj po fašističke vlasti, iz kojeg se može razabrati stanje i raspoloženje u fašističkim redvima.

U Pazinu naime postoji t. zv. »Consorzio Agrario«, — neke vrsti zadruge. Ta zadruga je ustavljena, da bude »na pomoč« seljaku. Ona kupuje od seljaka zemaljske proizvode (žito, vino, krumpir i dr.) i preprodaje ih dalje. Po statutima zadruga ima da plača seljaku robu po tržnji cijeni, i ukoliko seljak želi da od zadruge kupi robu, treba bi imati neki popust. Tu bi robu on trebao dobiti gotovo uz istu cijenu uz koju je zadruga nabavila istu. Medutim, sve to ide nekako drukčje. Cijene robu i kod kupnje i kod prodaje određuju neka gospoda, kaki ih volja. Dešava se da seljak onu istu robu, koju je prodao zadrugi, ako ju želi kupiti, mora da plati čak i 70 posto skupic. Ove godine je na pr. zadruga kupila od seljaka žito po lira 0,70, a prodaje mu ga po Lit. 1,10 i 1,20. Svakom pametnom čoviku je dakle jasno, da tu neko mora masne pare da zaradije, a da kod seljaka raste sve večje nezadovoljstvo i ogorčenje.

Zadrugom (Consorziom) upravljaju poznati razvikači fašisti, domaći izrodi Silvio Colombo (Golob), Racamari (Rakamari), fughiasco dalmatice i Gherbez, a skladište zadruge nalazi se u kući Viktora Runka, komu zato zadruga plača veliku najamninu.

Ovih je dana zadruga prodala vino, kog je imala na skladištu. Vodstvo Consorzia zajedno sa najmodavcem Runkom zaključi, da se taj dogadjaj svečano proslavi — da se proslavi »likuf«. — Taj se »likuf« je proslavljen u obliku jedne obilne večere u kući Runka, a na koju su bili pozvani svi vidjeniji i ugledniji pazinski fašisti.

Izmedju ostalih našli su se tu i Giuseppe Runco, kap. milicije, Racamari (-č) Lino, Gherbez, Camilo Maracchi (Mrak), braća Colombo (Golob), veterinar Barbini (Barbić) i drugi vidjeniji predstavnici pazinske fašističke elite. Večera je trajala dosta dugo, a društvo je bilo vrlo raspoloženo i veselo. Rano več bilo je čitavo društvo »okičeno« tako, da su se poštovani gosti i u mnogočem zaboravili. Nekoim je čak palo na pamet, da u ovako lijepom raspoloženju skinu raspelo sa zida, na koje su pravili svoju nuždu...

Dok su se gospoda ovako raspoložena veselo zabavljala na sve moguće načine, dotle se pred istom kućom, gdje je taj »svečani likuf« održavan, sakupila ona gladna fašistička raja, kojoj nije bilo draga, da se njihovi vodje-gospoda ovako lijepe zabavljaju na tudišnji račun, dok su oni imali prazne želuce. Ta se gladna fašistička raja odlučila, da obraćuna sa ovom sitom i napitom njihovom gospodom. Mnoštvo, koje se tu sakupilo, počelo je na glas iskazivati svoje ogorčenje. Bila je to neke vrsti demonstracija. Izvana su zaključili vrata kuće tako, da im nijedan od veselog društva ne umakne. Čekali su tako vani do pola noći i tada su im otvorili vrata i puštili napolje. Sad je nastalo objašnjavanje i svadja, dok se sve skupa nije završilo sa tučnjavom.

Tučnjava je nastala baš pred kasarnom od karabinjeri. Razbijenjela i gladna fašistička raja je bila brojnija i jača, pa je razumljivo, tko je izvukao krači kraj. U tom okrušju su najlošije prošli: Giuseppe Runco, kapetan milicije, ing. Maracchi Camilo, braća Colombo i još neki drugi. Bilo je tu i razbijenih nosova i slično. Došli su i karabinjeri da interveneraju. Kako je raje bilo mnogo i kako je masa bila razdražena, karabinjeri su, da ne bi bili povoda pravoj buni, koja je zbilja prijetila, pohap-

sili čitavo »veselo društvo sa likuia« i odveli u zatvor. U zatvoru su sjedili do jutra. Smješta su telefonom bile obavijestene više fašističke vlasti u Puli o čitavom dogadjaju. Na tu se obavijest odmah u jutro stvorio jedan viši fašistički funkcionar iz Pule u Pazinu sa pravnjom. Taj je poveo izvide i pozvao obje stranke da se nagode, ali uzalud — jer predstavnici gladnih fašista nisu htjeli pristati na nikakav kompromis. Ovaj fašistički sudija, koji je došao iz Pule da likvidira sa ovim po istarski fašizam nemilim dogadjajem, bio je u čudu. Opasnost je prijetila da ova razrena raja proširi nezadovoljstvo i da daže povoda pravoj buni pa se stoga odlučio na jedan vrlo delikatan korak.

Osudio je gospodu dotada vrlo povjerljive i pouzdane fašiste svakoga na godinu dana specijalne paske (sorglana speciale). Medju osuđenima su i Runko, Camilo Maracchi, veterinar Barbini i braća Colombo. Ni jedan od osuđenima ne smije poslije 8 sati na večer izlaziti bez specijalne dozvole iz svoje kuće. Viši fašistički izaslanici dolazi svakog dana iz Pule da kontrolira, da li se kazna izvršuje u redu. Giuseppe Runko je osim toga lišen čina kapetana fašističke milicije.

Kako se iz gornjega razabire, ni u fašističkim redovima nisu najidealnej prilike. Sa sadašnjim stanjem su zadovoljni samo oni, koji su »na vrhu«, koji imaju nekakvog interesa, kojima je omogućeno pljačkanje. Ostalo je u fašističkim redovima nezadovoljno i kako ovde vidimo diže na prostu bune. Zahvaljujući takticu izaslanika fašističkih vlasti iz Pule, smirenji su za sada donekle duhovi, ali da toga nije bilo, ta bi buna bila zauzela večeg maha, jer bi ju privatili objerne i oni, koji još više trpe od današnjeg stanja, a koji nisu fašisti, a još manje Talijani. — (sag).

PULJSKI PREFEKT CIMORONI I NAŠ LIST

Uzbuna oko bivših koparskih solana

U »Istri« od 7 decembra donijeli smo bili dopis o bonificiranju koparskih solana. Tih tridesetak redaka, u kojima smo ustanovili da će to bonificiranje uspeti jedino potporom iz Rima, i da će se tu naseliti »regnico«, uzbunilo je puljskog prefekta CIMORONA. Trčanski »Il Piccolo« od 28 decembra i »Corriere Istriano« od 27 decembra donašaju po jedan članak o tom pitanju. I jedan i drugi list donaša pismo senatora Moria, predsjednika Konzorcija za agrarnu izmjenu za Istru, kojega je pisao puljski prefekt je poslao senatoru Moriu članak iz »Istrea« i tražio od Moria da se izjasni u štampi što je sa tom bonifikacijom.

Mori se izjasnilo u formi pisma prefektu, a pismu je priklopio fotografije pr-

vih priroda dobivenih na isušenim solanama kod Kopra. To pismo donašaju i spomenuti listovi sa jednim uvodom, u kojem napadaju naš list, a ujedno Lrenašaju i naš dopis od 7 decembra.

Senator Mori razjašnjuje u svojem pismu sve radove, koji su do sada izvršeni oko bonificiranja koparskih solana, i priznaje da radi u zajednici sa Udruženjem bivših ratnika.

Nećemo se obazirati na napadaje

»Corriera« i »Piccola« na emigraciju, u kojima se zove u pomoč čak i Društvo Naroda, koje da bi se moralno pozabaviti s nama, već ćemo konstatirati samo to, da je usprkos razjašnjenju, ta stvar oko bonificiranja dosta mutna i da ta društva za bonificiranje Istre bonificiraju u prvom redu — džepove svojih odbornika.

ONAJ, KOJI JE UNIŠTO SLAVENSKU ŠKOLU U JULIJSKOJ KRAJINI

DOLAZI PONOVNO ZA ŠEFA ŠKOLSTVA U NAŠE KRAJEVE

Reina se vraća, da bi nastavio po svom sistemu asimilacijom kroz školu

Trst, januara 1935. — Posljednje dvije godine bio je na položaju šefa školstva (predavatelja) u Julijskoj Krajini dr. Marino Paroli. On je bio došao kad je iz Trsta bio poslan u Palermo dugogodišnji predavatelj dr. Giuseppe Reina. Sad je opet došao do promjene u vodstvu školstva u Julijskoj Krajini. Paroli ide, a za predavatelja dolazi ponovno, nakon dvije godine izbjivanja, Reina... Paroli ide u Firenzu, a Reina dolazi iz Palerma. Do ove je promjene došlo zato, jer je u poslednje vrijeme fašistička vlast bila nezadovoljna sa stanjem školstva u Julijskoj Krajini, naročito s obzirom na asimilacione rezultate. — Škola je u tom pogledu zatajila i o tome

je bilo više puta govorila na indirektan način u trčanskoj štampi... Paroli nije postigao ono, što se od njega očekivalo, Slavenska djeca ostala su — Slavenska. Mussolini je razočaran i on ponovno šalje u Trst Reinu, da on nastavi s onim svojim sistemom, koji je, valjda, bolji nego Paroliev. Fašistička štampa pozdravlja Reinu i ističe baš to, da će on na granici da nastavi s organizovanjem školstva u duhu velikih nacionalnih i državnih potreba. Naša su slavenska selja pred novom Reinovom ofenzivom. Za slavenske škole i učitelje se ne bojimo, jer ih je Reina već ranije sašvam raspršio...

KONFINACIJE NIJEMACA IZ JUŽNOG TIROLA

Južni Tirol proživljuje sve teže doba. Zatvaranja i konfinacije i tamo su ne samo poznate, nego i prokušane metode kojima vlasti nastoje ugušiti niemački narodni osjećaj kod većine stanovništva.

Nije tome davno da je jedna grupa od 12 Nijemaca osudjena na konfinaciju za pravovo zloga vrlo neznanog uzroka. Polovicom septembra je njemačka muzička kapela u St. Paulu priredila zabavu na kojoj se i pjevalo, dašto njemački. To pjevanje, a kasnije pod noć i neki povici (mora se primjetiti da nisu to bili povici političkog karaktera) bilo je razlogom da je drugi dan uapšeno najprije sedmero ljudi, a malo danasiza toga još sedmorica medju njima i dvije djevojke. Svi su oni odvedeni u Bozen, gdje im je polovicom oktobra sudila komisija za konfinaciju. Jednu su djevojku osudili na pet godina policijske naske, a druga je bila oslobođena jer je još bila

maloiteta. Muškarci su svih osudjeni na konfinaciju i to na dvije, tri ili četiri godine. Medju konfiniranim je i neki zvonar Frötscher, otac devetero djece te student Karl Schmeisser, koji je nedavno došao iz vojništva. Ostali su većinom seljaci.

Komisija koja je osudila ove ljudi na konfinaciju nije navela razloge svoje osude. Interesantno je napomenuti da je do ovog uapšenja došlo na prijavu općinskog sluge, vrlo podlog i pokvarenog čovjeka, koji se je kasnije još jednom istakao. Prije zasjedanja komisije za konfinaciju bila je naišme na školi u St. Paulu zaprljana talijanska trikolora. Cijelo je mjesto jednoglasno opravdano posumnjalo na tog slугu i jednog niegovog ortaka. Ali su ipak uapšena dva njemačka mladića, ma da svi u selu znaju da su nevinji i da su kao takvi odredjeni da izdrže kaznu za čin koji nisu počinili. (r.)

MRAKOV RJEČNIK

U broju od 30 novembra donijeli smo bili noticu pod naslovom »Vječno zaboravljena Pula« u kojoj smo na osnovu jedne notice u »Corrieru« ustvrdili već valjda stotiti put, da je Pula propala. Ljudi oko »Corriera« je valjda ta istina upokela i u broju od 16 decembra odgovaraju na cijelom stupcu i nastroje oboriti naše tvrdnje. Ali — fali im argumenata i prelaze u psovke i grdnje, kao svi oni koji ne mogu dokazima oboriti našu tvrdnju. U tom članku nas česte časte rječju »somari« (magare) i pozivaju se čak na govor Madžara Tibora Eckharta u Zenevi da dokažu kako mi nemamo smisla za kulturne stvari. Uz to nabrazaju sve što Pula posjeduje, kao kazneni i gradjanski sud, škole, muzej i slično, kako bi dokazali blagostanje Pule. Ali ne spominje — arsenal, kojega je Italija uništila i od kojega je živjela Pula i cijela južna Istra. Mjesto toga donašaju tirade o latinstu u Puli.

Uz to nam kaže da bi bili sretni kada bi mogli makar za čas vidjeti današnju Pulu, jer da bi tada vidjeli genitualnost i užljubu latinsku, koju može da ulisne jedino Rim, a fašizam da je probudi.

»Corriere« ina u tomu pravo, jer mi bi zbilja htjeli da zavirimo u tu Pulu kojoj je fašiz

TRŠČANSKO JE RADNIŠTVO ISKORIŠTAVANO KAO ROBLJE

Očajne prilike, u kojima živi danas pod Italijom trščanski radnik — Nevjerojatna iskorištavanja i varanja radnika — Plaće su tako niske, da radničke familije upravo gladuju —

Revija »Lo Stato Operaio«, koja izlazi u Parizu na talijanskom jeziku, donosi u svom broju od decembra 1934 članak, koji je reviji poslan iz Trsta. Članak opisuje prilike, u kojima živi danas radnik u Trstu. U tom su članiku iznesene stvari, koje su nam uglavnom poznate i o kojima smo i mi već više puta pisali, ali iznosimo ih ponovno zato, jer dolaze iz redova talijanskih radnika.

Članak se najprije osvrće na prilike u brodogradilišnoj industriji. Arsenali zaposlju najveći dio trščanskog radništva. Do sada su trščanska brodogradilišta radila s reduciranim brojem radnika, pa ima u toj grani rada mnogo nezaposlenih, ali sad u novije vrijeme uposlen je ipak nešto veći broj radnika, jer je država naručila nekoje nove ratne brodove... »Lo Stato Operaio« kaže, da su prilike, u kojima rade i živu radnici u brodogradilištima upravo imfamne. Disciplina je željezna, pritisak na radnike neprestan, nepostojnikakve slobodnosti ne samo na radu nego niti u privatnom životu. Radnici moraju biti bar po spoljašnosti fašisti, moraju učestvovati u fašističkim paradaima i ceremonijama. Plaće se često reduciranju. Nedavno je izvršena redukcija placa za 7 i pol posto, a ranije nekoliko mjeseci za 6 i pol posto, to znači ukupno za 14 posto. Prakticira se sistem plaćanja takav, da poduzeće baš tim sistemom najviše eksplatiše radnika. »Kotimo« je kalkuliran za najveću radnu sposobnost radnika. Radnik sa srednjom radnom sposobnošću ne zarađuje gotovo ništa. Radnik, da bi ostvario zaradu, koja mu je potrebna za život, često izvrši posao u roku manjem od predvidjenog u »kotimu«, ali u idućem poslu biva reducirana. Tako poduzeće dolazi do toga, da radnici rade »kotimo«, a bivaju plaćeni temeljnom nadnicom. A ima i razloga da se opet nekoji radnici otpuste zbog »neproduktivnosti«. Inače ima još mnogo drugih trikova za iskorištavanje radnika. Naučnicima se ne daje plaća, koja ih pripada i iskorištavaju se na štetu starijih radnika. Kvalifikovani radnici uposluju se s plaćom takozvanih manovala, težaka, a uposluju se kao kvalifikovani itd. Većina radnika jedva da donese u subotu kuću 80 do 90 lira. Po novom sistemu rada od 40 radnih sati na tjedan po metodu turnusa radnici rade po 4 do 5 dana na tjedan. To se opet može smatrati redukcijom radničkih dohodata. Plaće se uglavnom kreću od 1.70 do najviše 2.20 po satu.

Revija »Stato Operaio« opisuje radne prilike lučkih radnika, koje su također užasne. Interesantno je, da lučkim fakinima uzimaju visoki porez »ricchessa mobile«, ma da oni nemaju stalnog rada i po neki put čitavih pola godine nemaju posla. Oni moraju da plaćaju i zaostatke na taj porez za godinu 1933, pa im se susteže po deset lira tjedno... Iskorištavanja su upravo nevjerojatna, naročito zato, jer povjerenici lučkih radnika nemaju više pravo, da kontroliraju spiske tonaze robe, koju iskrcaju na »kotimo«. Revija »Stato Operaio« kaže, da su naročito iskorištavani slovenski radnici, koji su u mnogo težem položaju nego li talijanski. Pored toga oni ne razumiju značenja naredaba, koje su napisane u talijanskom jeziku, — kaže »Stato Operaio«.

Jako su iskorištavani, upravo na nečovječan način radnici u transportnim poduzećima »Exner«, »Triestina«, »Frattelli Canova« itd. Oni bi morali prema ugovoru da zarade 18 lira za osam sati rada, ali su prisiljeni da rade i po 12 sati a da ne dobivaju dodataka.

To i još mnoge druge detalje o životu radništva u Trstu iznosi revija u citiranom članku. Govori o velikom nezadovoljstvu u radničkim redovima i ističe, da je raspoloženje upravo revolucionarno. Već je u nekoliko navrata došlo do zajedničkog nastupa radničkih grupa i to je djelovalo tako da su radnici postigli po neki put ono što su tražili, jer se vlasti boje općeg revolta.

OPASNO RASPOLOŽENJE MEDJU RADNICIMA U TRŽIĆU

Trst, januara 1935. — U brodogradilištima u Tržiću vladaju očajne radne prilike. Radnici su vrlo nezadovoljni i oni to raspoloženje izražavaju na razne načine. Često dolazi do demonstracija, što dokazuju i brojni procesi protiv montafonskih radnika. Nedavno je u Tržiću izgradjena jedna ladja za Rusiju pod nadzorom sovjetskih inžinira. Ta je ladja sva ispisana anti-fašističkim frazama, a i mnoge vrlo karakteristične poruke ukrašavale su unutarnje i vanjske strane ladje. Jedan je radnik napisao:

»Va, o nave, e di laggi in Oriente, che in Italia si lavora per niente!«

OČAJNO STANJE NAŠEG SELJAKA NA PAZINŠTINI

Pazin, decembra 1934. Ovako strašno stanje kakovo je sada kod nas, nije bilo ni za vrijeme rata. Ostavimo po strani i to što su nam nosioci »hiljadugodišnje kulture« uništili sve naše kulturne i nacionalne ustanove i spomenike, ali druga njihova akcija što ju sprovode već godinama je strašna — dostigla je vrhunac. Ta je naftne akcije usmjerena na potpuno ekonomsko uništenje našeg naroda — seljaka. Da prevršuje sve granice, vidimo samo iz slijedećeg: Narod mora da plaća porez i takse nekoliko puta više nego može, nego privredi. Utjerivanje tih poreza i taksa vrši se na najdrastičniji način. Dokaz su nam obavijesti izvješene u pazinskoj općini, kojima se objavljuje dnevno da nekoliko imanja ide na bubanj radi neplaćanja poreza. Ljudima se ko ništa oduzima zemlja, tiera se goveda iz staja, tiera se seljaka iz njegove vlastite kuće, u kojoj se rodio, on i njevi djeđovi i pradjeđovi — sve ide na prosački štap.

Za primjer neka nam služi i slijedeći dogadjaj:

Seljak u selu blizu Pazina, siromašniji seljak, čije ime ne ćemo spominjati za sada, imao je dva volova, koji su mu trebala za obradjivanje polja, a koje je pazio kao

oko u glavi, više nego na samog sebe i na svoje zdravje. Taj je seljak, inače doista siromašan, privredio 20 q krumpira. Vinograde i žito mu potukla tuča kao i svinja u čitavoj okolici Pazina. Taj mu krumpir bio kao jedina hrana osim zelenja (»broske«). Vina ni žita nije privredio ništa, prema tome nije mogao ni prodati ništa — nije mogao, da si kupi ni soli, a kako li da platи porez. Ovih dana mu došla komisija uz pratnju karabinjera i metnula na bubanj i volove i onih 20 q krumpira, i to sve išlo za ciglili — 300 lira, koje je bio dužan za porez.

Imade strašnijih primjera. Ne ćemo da ih nabrajamo, jer bi nas daleko doveo, nego se samo pitamo, dokle će ovako. Priča se kod nas ne nekom ratu. Pa neka dodje. Za nas ne može ni rat donijeti gore stanje, nego ga imamo.

Kako smo prije spomenuli, u čitavoj okolici Pazina je tuča potukla i vinograde i žito, tako da ne ćemo ove zime imati ni što jesti. Gladi ima i sada. Imade seljaka, koji su držali po 6 volova, koji su nekada bili naibovatiji, a danas nemaju ni lire da si kupe soli, nego idu od suseda do suseda i posuduju žlicu soli. — (sag).

FAŠISTIČKI UČITELJ U JUŽNOM TIROLU

Nekoliko živilih sličica

Za prilike koje vladaju u Južnom Tirolu u školstvu karakteristične su ove sličice, koje mogu da posluže i kao ilustracija za bolje poznavanje fašističkog učitelja, presadjene i na naše tlo u Julijskoj krajini one ne bi nimalo izgubile na svojoj vjerovljnosti i istinosti. Mi ih prenosimo prema »Der Südtiroler«.

Evo jedne istinite sličice iz neke škole u Južnom Tirolu. Učitelj govori učenicu:

— Ako ne platiš balilsku »tesseru« ićiću ispitivati iz kuće u kuću da vidiš da li zbilja tvoj otac ne može platiti; inače ićiću u štendionu i odande uzeti ako tvoj otac ima u njoj uložak.

Drugi slučaj: fašistički učitelj otvara je njemačkog učenika iz škole i dao mu u ruke cedulicu na kojoj je pisalo za dijete da je magarac. Tu je cedulicu morao sustradan donijeti od oca potpisano. Mediutum je dijete došlo u školu s nepotpisanom ceduljom, pa ga je učitelj zato jako izgrdio.

»Der Südtiroler« donosi i ovaj slučaj, koji ne mora izgledati nevjerojatnim, kako:

bi netko mogao eventualno pomisliti, već i zato jer dolazi iz — fašističke Italije:

Ima slučajeva da učitelj ne pušta one učenike koji nisu u balilskoj organizaciji, presadjene i na naše tlo u Julijskoj krajini one ne bi nimalo izgubile na svojoj vjerovljnosti i istinosti. Mi ih prenosimo prema »Der Südtiroler«.

A nekog je malog dečka njegov fašistički učitelj za kaznu prisilio da stoji pred razredom i da dva sata drži ruke u visu kao da je raspet.

Ove i druge slične sličice koje bi mogli i dalje nizati, a sve su ovde spomenute samo iz jednog mesta i odnose se na jednog istog učitelja, dosta jasno govore o pedagoškim — a i ostalim »kvalifikacijama« fašističkog učitelja, kojima današnja Italija usrećuje roditelje i djecu njemačke manjine u Južnom Tirolu i naše u Julijskoj Krajini. (r.)

AUSTRIJSKI FAŠIZEM U SLOVENSKA MANJŠINA

Lepe besede vicekancelara Starhemberga

O priliki svojega putovanja po Koškem je vicekanceler Starhemberg govoril med drugim u Velikovcu, kjer je dejal tudi tole:

»Obimejno nemštvo stoji in pade z Avstrijo. Samo avstrijska zavest zamore to deželo braniti in ohraniti. S tem pa nikakor ne napovemo boja jezikovnim manjšinam. Če zastopamo svoje nemštvo, ne napovedujemo boja ne slovenskemu sosedu in tudi ne slovenskim rojakom, ki živijo v naši državi. S ponosom hočemo Avstriji zasledovati cilj, da bo manjšinska zaščita v naši državi vzorna in se ne bo čutila nobena manjšina zapostavljena. S ponosom pa hočemo zasledovati tudi drugi cilj, da

namreč ohranimo vse, kar je nemškega, ter varujemo in pospešujemo nemštvo do skrajne doslednosti. To povem zato, ker vrla v krogih izobraženstva obmejnega ozemlja često povsem napačno pojmovanje nacionalne dolžnosti. Avstrija bo slejkoprej vodila vesenemško politiko. Pošteni Nemci smo in zato dolžni, da doprinesemo svojemu nacionalnemu četu tudi žrtve ter mu služimo.«

Po nedavni izjavi kancelarja Schuschnigga za manjšine sedaj torej tudi slična izjava vodje Heimatschutza Starhemberga. Lepe besede... O dejanjih bi naši Korošči imeli kaj povedati...
—

FAŠISTI SE PONOSE PLODNOŠĆU NAŠEGA NARODA U JULIJSKOJ KRAJINI

NASA KRAŠEVKA PRESTAVNICA TALIJANI PADAJU, A NASI RASTU.

PLODNOŠTI JULIJSKE KRAJINE — DJECA GOVORE JEDINO SLOVENSKI

Trst, decembra 1934. — U Italiji sve se radi kako bi se namnožilo čim više najplodnijim parovima. Po jedna prestavnica svake pokrajine bude pozvana u Rim, Mussolini joj održi govor i dadu joj neku pripomoč.

Ove godine će na toj »izložbi plodnosti« pretstavljati Trščansku pokrajinu »talijanku« u Slavju.

Fašisti su otkrili da u Slavju kod Postojne ima

Josipa Čeh rođena Novak 11 žive djece, a stara je samo 37 godina. Tu Josipu Čeh izabrali su kao prestavnicu plodnosti »talijanskog« naroda. Bit će pozvana u Rim i nagradjena. Trščanski »Il Piccolo« od 8. o. mj. posećuje veliki članak toj našoj ženi, pod naslovima: »Jedna majka iz Slavja predstavljat će našu pokrajinu u Rimu. — To je najplodnija žena od Pojedje (t. j. od 1918) do danas: ima 37 godina i 11 djece.

Dopisnik »Piccolo« je slikao tu obitelj i intervuisao majku i oca. »Piccolo« kaže da je fotograf namjestio »lijepu talijansku obitelj« (la bella famiglia italiana) pred aparatom, ali i »Piccolo« donaša taj dio rečenice »la bella famiglia italiana« u navodnicima. Valjda je i za »Piccolo« bilo malo previše, a njemu je rijetko kada previše talijanstva, da piše ozbiljno o talijanstvu te obitelji.

Na jednom mjestu se kaže u tom članku da sva djeca govore jedino dialekt t. j. slovenski,

a samo oni veći da »pokušavaju govoriti ugladjeni jezik«, t. j. talijanski

Ta obitelj živi na dva komadića zemlje, koja oba zajedno ne vrijede 1000 lira, a ipak ih ima trinaestoro i to sve zdravo. »Piccolo« nekako to navlači i hoće da kaže kako je to dokaz da je talijanska rasa zdrava i plodna.

U istom broju je i statistika prikazača pučanstva trščanske pokrajine kroz mjesec oktobar i novembar. Ta statistika glasi:

	u Trstu	pokrajini	svega
rodjeni	220	178	398
umrli	237	64	301
promjene	-17	+114	+97
Novembar:			
u Trstu			
rodjeni	271	134	405
umrli	260	91	351
porast	11	43	54

Ta statistika nam najbolje kaže — uz taj članak o Josipi Novak iz Slavja — da se naš narod u Julijskoj Krajini množi dok Talijani padaju, i to jednom neobičnom brzinom. Ni naredbe, ni premje, ni prijetnje (koje smo više puta već citirali po trščanskoj stampi) ne pomaju. Iako imperialistička i ultrafašistička »Volonta d'Italia« priznaje da nas je 1921 u Julijskoj Krajini bilo 412.000, dakle isto koliko i Talijana, danas bi nas moralno biti, izuzevši emigraciju i eventualna potalijančevanja, barem dvije trećine prema jednoj trećini Talijana, jer svih ovih zadnjih 16 godina omjer množenja izmedju talijanskog grada i slavenskog sela bio je isti.

BOŽIĆNICA DRUŠTA „SOČE MATE“ V LJUBLJANI

Tudi letos je »Soča« Matica priredila za svoje revno članstvo božičnico. V nedeljo pred Božićem t. j. dne 23 decembra 1934 je bilo u salonu pri »Levu« na Gospodarski cesti u popoldanskih urah zelo živo. Zbralj se je tu nad 300 revnih otrok in odraslih ter so napolnili dvorano do zadnjega kotička. Spored te prireditve je bil zelo pester. V otvoritvenem govoru se je predsednik prireditvenega odseka g. Čotar spomnil v prvi vrsti naših bratov v robstvu — katerim ni dano, da bi mogli svojega Boga častiti v svojem materinem jeziku — in njim je posvetil prve božične pozdrave in voščila z željo, da bi jim prihodnje leto prineslo več svobode. Nadalje je povdarił, da se društvo po svojih močeh trudi, da olajša socijalni položaj revnješih članov, kakor tudi prijatelje društva.

Sledile so prigodne deklamacije in pesme; lepa je bila zlasti deklamacija male štiriletnje Žvonkice. Veliko veselje in radojstje je napravil malčkom in odraslim prihod Jezuščka v spremstvu 7 angelčkov. Veličastnost prireditve je povdignilo zelo lepo okrašeno božično drevo. Mala dekllica se je u imenu obdarovanih zahvalila društvu za lepo prireditve in obdaritev. Nato je društveni predsednik g. dr. Puc nagovoril mladino ter jo z njemu prirojeno

LJUBLJANSKI DNEVNIK „JUTRO“ O NAŠEM LISTU

Pod naslovom »Božična številka »Istra« piše »Jutro« od 29 decembra:

Redakcija lista »Istra« v Zagrebu je privravila številnim naročnikom in prijateljem tega potrebnega emigrantskega glasila, ki sproti obvešča o vseh važnejših dogodkih naših ljudi za mejo, prav lepo presečenje za božič. Poudarili moramo takoj, da se božična izdaja »Istra« zelo razlikuje od podobnih priložnostnih izdaj. V njej ni nič šablonskega, nič samo na priložnosti efekt preračunane. Gradivo ki je tako posrečeno zbrano v tej številki, ne spada v vrsto običajnih božičnih kramljaj, ampak predstavlja res izbran material našem primorskom vprašanju, ki je namenjen vsem in ne samo emigrantom. Vprašanja, ki o njih raznopravijo pisci posameznih člankov, so tako splošna in aktualna, da moraju zanimati vsekogar, ki se pœa s sodobnimi političnimi problemi pri nas in drugod. Odkrito moramo priznati, da nas je letošnja božična številka »Istra« prav s te strani najbolj razvesela. Članki se odlikujejo po stvarnosti, objektivnosti in temeljitem poznavanju mnogih aktualnih pojavov v naši neposredni bližini in zasluzijo splošno pozornost (novaja nekateri članke in zaključuje): Ze ta kratek pregled zadostuje, da si ustvarimo vsaj približno sliko o pestrosti letosnjega božičnega izdaje »Istra«, ki pa vsebuje poleg običajnega drobrega gradiva še toliko zanimivega, da jo vsakemu toplo priporočamo.

„ISTRANIN“

LIST NAŠE SREDNJOŠKOLSKE OMLADINE U ISTAR. INTERNATU

Cešče smo pisali o našem internatu u Zagrebu. Svi koji znadu rad u tom našem zavodu ističu v prvom redu aktivnost i samorad pitomaca. Ta se aktivnost manifestira i javno več više puta, a za Božič su nas pitomci iznadi prvimi štampanim brojem svoga lista »Istranina«.

Pred pola godine su neki mlađi učenici bili pokrenuli, dozvolom upravitelja, zidne novine »Istranin«. Te novine su uredjivala sama djeca, njih četvrtiorica, a izlazile su svake subote. Ali ni čitaoci ni urednici nisu bili zadovoljni tim listom, jer da je premalen. Došli su na ideju da izdaju več litografirani list i kada su več spremili prvi broj tog povečanog lista, našao se jedan prijatelj internata, koji je platil štampu, te je tako taj prvi broj izšao štampan. Slijedeći brojevi će biti litografirani.

Vrlo ukusno opremljen, na 16 štampanih stranica, taj je list pobudio malu senzaciju. Prvi broj je posvećen usponu blagopoiševšeg Kralja, pa su djeca u tom broju dala nekoliko toplih pjesama, članka i dva izvještaja o komemorativnim sijelima muškog i ženskog odjeljenja. Jedan stariji učenik je dao vrlo uspјelu pjesmu u narodnom duhu i desetercima o pogibiji blagopokojnog Kralja. Jedan pitomac, koji je uime internata bio sa ostalom srednjoškolskom omladinom na Oplencu, opisuje taj pohod, a tri pjesme o Kralju trojice mlađih učenika su tople i impresione.

Svi prilozi u tom listu bi mogli da udju u bilo koji omladinski list, ali ovako, u svojem listu, ta naša djeca manifestiraju naša zajednička streljena i danas sutra, kada udju u život, bit će aktivni radnici naše emigracije. Za tim idu i odgojitelji te naše deice, što se vidi iz predgovora upravitelja internata, gdje se na jednom mjestu veli: »Mi smatramo, da treba naročitu pažnju posvetiti uzgajanju istarske srednjoškolske mladeži zbog naših specijalnih prilika i potreba«.

Nekoliko saradnika tog lista štampano je do sada svoje radove u »Malom Istraninu« i u »Istri«, a dosadanji broj »Istranina« bili su izloženi na izložbi III realne gimnazije, gdje su pobudili pažnju i profesora i ostalih djaka, drugova naše deice.

PJEŠMA MATE BALOTE U »SELJAČKOM SVIJETU«

U reviji »Seljački Svijet« (br. 8, 9 i 10), koja izlazi u Zagrebu izšla je jedna pjesma Mate Balote.

PJEŠMA DRAGA GERVAISA U »KNJIŽEVNIM HORIZONTIMA«

U književnoj reviji »Književni horizonti« (br. 1 za ovu godinu) izšla je pjesma Draga Gervaisa u čakavštini »Pokona Žvanka«.

ČAKAVSKA POEZIJA U ZAGREBAČKOM RADIJU

Zagrebačka radiostanica priredila je recitaciju naše čakavske poezije. — Pjesme naših pjesnika recitirala je članica zagrebačke drame Nada Babić.

»L'ITALIA LETTERARIA« O SLIKARU ŠPACAPANU

Poznati talijanski književni tijednik »L'Italia Letteraria«, koji izlazi u Rimu, donio je u svom broju od 8. decembra 1934. članak Salvatora Gatta o goričkom slikaru Špacapanu.

KRITIKA O NAŠEM KALENDARU

JEDNODUŠNO PRIZNANJE VRIJEDNOSTI NAŠE PUBLIKACIJE

O našem kalendaru donijeli su vrlo lahkave prikaze mnogi listovi: »Obzor«, »Počitek«, »Slovenec«, »Slovenija«, »Kmetski list«, »Ljudska Pravica«, »Soko na Jadranu«, »Narodna Odbrana« itd. Sve te kritike štampat ćemo u listu, a danas se ograničujemo na nekoje.

Mjesečna revija »Soko na Jadranu« (Split) piše zanosno o našem kalendaru:

»Citatnici predobjave u »Istri« znali smo da će Kalendar biti na odličnoj visini i naprosto nadmašiti sve što se pod imenom kalendaru obično izdaje svake godine.

A KAD SMO GA DOBILI U RUKE IZNENAĐENJE JE BILO UGOĐENO, JER JE KALENDAR SVOJOM SADRŽINOM PREMAŠIO NAJOPTIMISTIČKA OČEKIVANJA. OSJEĆAS ODMAH KAO DA GA IME »KALENDAR« NEKAKO UNIZUJE, JER MATERIJAL SVOJOM SNAGOM, BOGATSTVOM I RAZNOVRŠNOSCU OTSKAČE DALEKO NAD SADRŽINOM I ONIH RIJETKIH, BOLJIH NAŠIH KALENDARA.

U sedamdesetak odličnih natpisa znanstvenih, stručnih, beletrističkih i lirske redaju se pred nama poznata imena emigrantskih pisaca, od kojih je veliki dio dobro poznat i cijenjen u našoj široj javnosti. Uz ove ima članaka iz pera vrsnih i poznatih pisaca prijatelja i poznavalaca Julijanske Krajine. Sadržaj ovog odličnog izdanja je u glavnom ovaj: (Citira čitatelj sadržaj).

Kad bi i potanje analizirali i prikazali pojedine sastave sve bi bilo preveliko, da se izloži prava slika vrijednosti ovog opsežnog izdanja, koje obuhvaća preko 200 stranica. Ko ga nabavi neće se pokajati, jer osim bogatog i raznovrsnog štiva upoznat će ovu našu nezaboravnu i tužnu zemlju, Istru sa Trstom i Goriškom, koju, otvoreno recimo, još premašio poznaju u našoj državi.

DUŽNOST JE SVAKOG NAŠEG ČOVJEKA DA S DVOSTRUKIH RAZLOGA NABAVI »JADRANSKI KALENDAR«, TIM VIŠE, STO MU JE CILJNA UPRAVO NISKA, TOLIKA DA SE POKRIJU TROŠKOVI STAMPA-NJA, NAIME STOJI SAMO 10.— DINARA,

a dobije se kod konzorcija lista »Istra«, Zagreb, Masarykova ulica 28. Uredniku g. Tonetu Perušku čestitamo, a sokolsku braću molimo, dok zaliha traje, neka naruče čim prije kalendar.

Ljubljanski tečnik »Slovenija« piše 28 decembra:

»S čudovito vztrajnostjo in vnemo nam budijo primorski in istrski emigranti narodno vest in nas opozarjajo na usodo naše zemlje in naših rojakov v Julijski Krajini.

ZLASTI VZORNO SLUŽI TEMU NAMENU NJIH GLASILO »ISTRAL«, KI PRINAŠA NAJZANESLJIVEJE INFORMACIJE O PRIMORSKI.

Konzorcij tega lista izdaje tudi žepni koledarček »Soča«, za leto 1935. pa je povrh še izdal velik »Jadranski kalendar«. Ta koledar prinaša na več kot 200 drobno tiskanih stranek množico najrazličnejših prispevkov, ki imajo vse namen, da nas seznanjajo s položajem, življenjem, zgodovino, narodopisjem naše Primorske in Istre. Skoraj polovico koledarja so napisali slovenski sodelavci, kar se iz hrvaškega naslova ne da sklepati. (Ali so računalni izdajatelji s slovenskimi kupci?). Ze samo naštevanje člankov in piscev bi zahtevalo preveč prostora. Vrstijo se članki o mirovnih pogodbah, fašistični politiki, narodnem gospodarstvu s sestavki folkloristične vsebine, s spominji na zasluzne može, s pesmimi, z literarnimi, zgodovinskimi, zemljepisnimi črticami itd.

POZORNOST ZASLUŽI ČLANEK O ISTRSKIH NAREČJIJAH IZ POD RESA POLJSKEGA LINGVISTA DR. MALECKEGA.

Ponazoruje ga večbarvni dialektološki zemljovid Istre. Tehen članek o narodnih nošah v Julijski Krajini, opremljen z risbami, je prispeval Saša Santel. Zanimati utegneta marsikoga zgodovinskog črtici o Zadru in o koprskih škofijer članka o slovenskem časopisu na Primorskem in o slovenskem šolstvu v Trstu. Na svoj račun pridejo zlasti ljubitelji literarnih črtic. Znana imena srečamo tu, kakor Magajna, Grahor, Velikonja.

POSEBEJ NAJ OPOZORIMO NA CIRILA KOSMAČA, BERITE NJEGOVU ČRTICO »OGOREKE!«

Svojstven je v stilu, lapidaren v izrazu, realističen do tiste meje, kjer se bojite, da ne bi prehajal v cinizem. Marsik nam odkrivajo ti literarni prispevki iz življenja emigrantov, iz življenja in trpljenja. Tudi slovenski pesniki so dobro zastopani. Nekaj misli je menda ponatisnjene, a brez navedbe vira. Nabrežinskim kamnolomcem je posvetil Igo Gruden močno pesnitev s socialnim obeležjem. Zanimivost v koledarju so nekate ri sestavki humoristične vsebine v načrtu. Številne ilustracije in motivi za naslovno stran v večbarvnom tisku je izdelal I. Režek. Koledar je uređil Tone Peruško.

»JADRANSKI KALENDAR« PREDNJAČI GLEDE NIZKE CENE. ČUDIMO SE, DA JE MOGOČE ZA 10 DIN TOLIKO NUDITI.

»Soča« služi kakor »Jadranski kalendar« propagandi za našo kraje v Julijski Krajini in prinaša razen običajnih in dobrodošlih praktičnih podatkov mnoga zanimivih statistik, pregledov, grafičnih ponazoritev o položaju naših rojakov onstran meje, prispevke o manjšinskom vprašanju, beležke in datume o raznih dogodkih, različen drug drobiti in povrh še nekaj slik. Prispevki so pisani deloma v slovenskem, deloma v hrvaškem jeziku. Koledarček priporočamo.

MNOGI NAŠI ČITATELJI

nisu još vidjeli tog našeg krasnog kaledara. Ne naruče li ga neće biti dionicici jedne naše lijepe akcije i neće imati užitka, koje pruža to rijetko djelo. A treba da naruče taj kalendar i zato, da bi nam omogućili isplatiti troškove za štampanje tog kaledara, koji dajemo uz minimalnu cijenu, tako da ćemo pokriti troškove samo ako čitavu nakladu prodamo.

Kalendar je pola srpsko-hrvatski, a pola slovenski.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

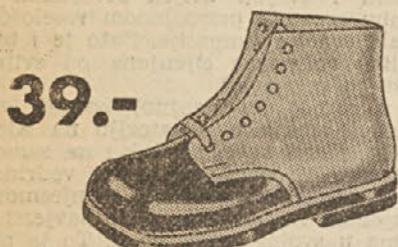
Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarna i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarnicom 11.50 dinara. Ko naruče ujedno i naš džepni kalendar »Soča«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoe 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poština za oba kalendara, te prema tome dajemo oba kal

NAŠIM MUŠTERIJAMA

Za djecu.

39.-

Vašem miljenčku.

45.-

Za snieg i bljuzgavicu.

49.-

Za nestanu djecu.

59.-

Za školsku djecu.

69.-

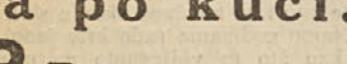

Za rad na mokrom.

Za po kući.

29.-

Udobne i tople.

29.-

Vrlo lagane.

59.-

Kućna cipelica.

prijateljima, dobavljačima i saradnicima želimo sretnu novu godinu.

Zahvaljujemo se,

za poverenje koje smo uživali preko cijele godine. Pomoću toga poverenja bilo nam je moguće zaposliti samo u našem poduzeću preko 6.000 jugoslavenski ruku.

Obećajemo Vam,

da ćemo i u buduće nastojati da opravdamo to poverenje i da naše mušterije poslužimo još bolje i još jeftinije.

Rata

Za žene i djevojke.

79.-

Po lošem vremenu.

59.-

Elegantna, za svaku priliku.

79.-

Domaćicama za šrapac.

59.-

Samet sa lakom.

79.-

Vrlo elegantne.

99.-

Za nedelju i praznik.

99.-

Za sport i turistiku.

99.-

Za društvo i zabavu.

Za muževe.

89.-

Gumi djon i gumi peta.

129.-

Elegantna. Kožnati djon.

129.-

Iz prima boksa.

79.-

Radniku i zemljoradniku.

99.-

Zemljoradniku za praznik.

39.-

Za kišu, blato i snieg.

U novu godinu - sa novim cipelama !